

Jemenin tilannekatsaus helmikuussa 2024

Tiivistelmä

Tässä tilannekatsauksessa päivitetään Maahanmuuttoviraston kesäkuussa 2022 julkaisemaa Jemenin tilannekatsausta¹. YK:n välittämä, koko maata koskeva tulitauko päättyi 2.10.2022, eikä sitä ole jatkettu sen jälkeen. Tulitauon eri kohtien noudattaminen johti merkittävään vihollisuuksien ja siviiliuhrien laskuun. Keskeisiä maakuntia, ml. pääkaupunki Sanaa on huthikapinallisten kontrollissa, ja kansainvälisesti tunnustettu hallitus toimii eteläisestä Adenin satamakaupungista käsin. Jemenin hallituksen ja huthien välisiin rintamalinjoihin ei ole tullut olennaisia muutoksia. Jemenissä oli vuonna 2023 edelleen tuhansia turvallisuusvälikohtauksia. Niitä oli varsinkin sellaisissa maakunnissa, jotka olivat osittain huthien ja osittain Jemenin hallituksen kontrollissa. Jemenin turvallisuustilanne on heikentynyt viime viikkoina Iranin tuella voimistuneiden huthien Jemenin läheiselle merialueelle kansainvälistä merenkulkua ja Yhdysvaltain johtaman kansainvälisen koalition aluksia vastaan suorittamiensa ilmaiskujen vuoksi sekä huthien asemia vastaan tehtyjen vastaiskujen vuoksi. Iskut liittyvät Israelin ja Palestiinan konfliktiin, joka uhkaa levitä huthien toimien vuoksi. Jemenin humanitaarinen tilanne on hyvin vaikea. Jemen on muun muassa yksi maailman vakavimmin vesipulasta kärsivistä valtioista. Yli puolella väestöstä ei ole riittävästi juomiseen, ruoanlaittoon tai sanitaatioon tarkoitettua puhdasta vettä käytössään. Jemenin konfliktin eri osapuolet jatkavat kansainvälisen humanitaarisen lain ja ihmisoikeuksien vastaisia loukkauksia.

Summary

This report is an update to the situation report on Yemen that was published by the Finnish Immigration Service in June 2022. The UN-brokered cease-fire in Yemen ended on October 2, 2022, and has not been extended since. Compliance with various points of the cease-fire led to a marked decrease in hostilities and civilian victims of violence. Key provinces, and the capital Sanaa are controlled by the Houthi rebels. The internationally recognized government of Yemen is currently based in the southern port city Aden. There have been no significant changes to the frontlines between the government forces and the Houthis. In 2023, there were still thousands of security incidents in Yemen, particularly in those provinces where both government forces and Houthi forces were present. The security situation in Yemen has worsened in recent weeks, due to airstrikes by the Houthis against international shipping and ships of the US-led coalition, and counterstrikes against Houthi positions. The attacks are linked to the Israeli-Palestinian conflict, which is in danger of expanding because of the actions by the Houthis. The humanitarian situation in Yemen is very difficult. Yemen is one of the countries that suffer most from the shortage of water. More than half of the population does not have enough clean water for drinking, cooking and sanitation. Parties to the conflict in Yemen continue to violate international humanitarian law and human rights.

¹ Maahanmuuttovirasto 23.6.2022.

Sisälllys

1 Yleinen turvallisuustilanne	2
2 Maakuntakohtainen turvallisuustilanne	9
3 Humanitaarinen- ja ihmisoikeustilanne	12
Lähteet	13

1 Yleinen turvallisuustilanne

- Jemenin kansainvälisesti tunnustetun hallituksen ja huthikapinallisten välinen konflikti jatkuu

Jemenissä 2.4.2022 voimaan astunut, koko maata koskeva virallinen tulitauko Jemenin hallituksen² ja huthikapinallisten³ välillä päättyi 2.10.2022, eikä sitä ole jatkettu sen jälkeen.⁴ YK:n ihmisoikeuskomissaarin syyskuussa 2023 ilmestyneen raportin mukaan osapuolet noudattivat edelleen suurinta osaa tulitauon kohdista. Tämä oli johtanut merkittävään vihollisuuksien ja siviiliuhrien laskuun. Tulitauko salli myös Jemenin pääkaupungin Sanaan lentokentän avaamisen kaupalliselle liikenteelle Sanaan ja Jordanian pääkaupungin Ammanin välillä. Kesäkuussa 2023 oli myös Sanaan ja Saudi-Arabian välisiä, pyhiinvaeltajille tarkoitettuja lentoja.⁵

Polttoainetuotteiden rajoittamaton tuonti Hudeidaan⁶ alkoi tulitauon aikana uudelleen, ja Jemenin hallitus salli Hudeidan sataman toiminnan. Tämän seurauksena suuri osa tuonnista siirtyi eteläisestä Adenin satamakaupungista, josta käsin Jemenin hallitus toimii, Hudeidaan. Tulitauon seurauksena vuoristossa sijaitsevaan, käytännössä piirrettyyn Taizin⁷ kaupunkiin johtavat tiet olisi tulleet avata, mutta tätä tulitauon kohtaa ei ole noudatettu.⁸

Saudi-Arabian ja Omanin viranomaiset vierailivat Sanaassa huhtikuussa 2023 keskustellakseen tavoista lopettaa Jemenin yhdeksän vuotta kestänyt sota. Neuvotteluiden jälkeen tehtiin 869 vangin vaihto Jemenin hallituksen ja huthiviranomaisten⁹ välillä. Näistä myönteisistä kehityskuluista huolimatta yhteenotot rintamalinjoilla eivät loppuneet, kuten eivät myöskään

² Jemenin kansainvälisesti tunnustettu hallitus, engl. Internationally Recognized Government of Yemen (IRG). Huthit perustivat vuonna 2016 kilpailevan hallituksen. YK ei ole tunnustanut huthien hallitusta, mutta on todennut, että kokee välttämättömäksi tehdä yhteistyötä humanitaarisissa asioissa kentällä de facto olevien viranomaisten kanssa. (UNSG 20.9.2018)

³ Huthit käyttävät liikkeestään nimitystä Ansar Allah (Jumalan puolustajat). (International Crisis Group 29.4.2022, s. 4)

⁴ United Nations High Commissioner for Human Rights 22.9.2023, s. 4, kohta 15 ja s. 7, kohta 38.

⁵ United Nations High Commissioner for Human Rights 22.9.2023, s. 4, kohta 15.

⁶ Hudeidan maakunnassa sijaitsee Länsi-Jemenin tärkein satamakaupunki Hudeida. Se on huthien kontrollissa. (ISPI/Ardegmani 24.11.2023)

⁷ Taiz on Jemenin kolmanneksi suurin kaupunki. Se on Jemenin hallituksen kontrollissa, ja huthit ovat piirittäneet sitä vuodesta 2015 asti. (CFR 17.10.2023)

⁸ United Nations High Commissioner for Human Rights 22.9.2023, s. 4, kohta 15.

⁹ YK käyttää termiä "de facto authorities".

rintamalinjojen lähellä maamiinoista ja konfliktin räjähtämättömistä jäänteistä johtuvat siviilikuolemat. Keskusteluita mahdollisista uusista vankienvaihto-operaatioista käytiin.¹⁰

YK:n ihmisoikeuskomissaarin aikajaksoa 7.10.2022–heinäkuu 2023 koskevassa raportissaan Jemenin oikeudenloukkauksia tutkivalle Jemenin kansalliselle tutkimuskomissiolle¹¹ (tästedes Kansallinen komissio) antamien tietojen mukaan huthiviranomaiset eivät edelleenkään päästäneet kontrolloimilleen alueille Kansallista komissiota tai vastanneet sen yhteydenottoihin, ml. toivomus saada paikalle yhteysupseeri. Tästä huolimatta, Kansallisen komission kentällä toimivien tarkkailijoiden toiminta huthiviranomaisten kontrolloimilla alueilla jatkui. Yksi tarkkailijoista oli ollut kiinniotettuna ilman oikeudenkäyntiä 14.7.2017 lähtien. Kansallinen komissio piti yllä läheisiä suhteita Jemenin hallituksen viranomaisiin ja instituutioihin ja teki niiden kanssa yhteistyötä. Kansallinen komissio oli myös yhteydessä Saudi-Arabian johtamaan arabimaiden liittoumaan¹² yhteysupseerin kautta ja kävi liittouman kanssa jatkuvaa dialogia.¹³

YK:n raportti kuitenkin toteaa, että tarvitaan lisää toimia läpinäkyvyyden lisäämiseksi ja liittouman hyökkäyksissä uhreiksi joutuneille siviileille myönnettävien korvausten nopeuttamiseksi. Tällä hetkellä Kansallisen komission toiminta on pitkälti rajoittunut välikohtauksia ja uhreja koskevan tiedon välittämiseen ja niistä johtuviin kysymyksiin vastaamiseen.¹⁴ Huthien hyökkäykset Etelä-Jemenin satamia vastaan ja sen niille aiheuttamat uhat ovat lopettaneet raakaöljyn toimitukset satamiin marraskuun 2022 jälkeen.¹⁵

The Washington Institute -tutkimuslaitoksen tutkijat Michael Knights ja Farzin Nadimi kertoivat huthien pitäneen vallankaappauksensa 9-vuotissyntymäpäivänä suuren sotilasparaatin Sanaassa 21.9.2023. Sotilasparaatissa nähtiin muun muassa korjatun hävittäjälentokoneen ylilento sekä, YK:n aseenvientikiellosta huolimatta, Iranin suunnittelemaa ballistisia ohjuksia, joiden kantaman väitettiin ulottuvan Israeliin asti. Tutkijoiden mukaan huthit kasvattavat voimiaan koetellakseen Jemenin ja Persianlahden valtioiden valmiutta samaan aikaan kun Yhdysvallat, Eurooppa, Saudi-Arabia ja Arabiemiraatit painostavat YK:n tukemaa Jemenin hallitusta solmimaan huthien ehtoihin nojautuvan rauhan. Knightsin ja Nadimin mukaan syyskuun sotilasparaatista teki uutisen varsinkin huthien ohjusten väitetty kantama ja tarkkuus. Tutkijat arvioivat, että Iranin lisääntyneiden toimien takana on pyrkimys saada hutheista vahvuudeltaan vähintäänkin Libanonin Hizbollahiin verrattavissa oleva toimija.¹⁶

Huthien edellä mainittuun sotilasparaatiin osallistui noin 35 000 henkilöä lukuisista sotilasyksiköistä, mukaan lukien sota- ja laivastoakatemioiden, lentokoulusta, ilma-, maa-, ja merivoimista, rannikkovartiostosta, erikoisjoukoista, sotilaspoliisista ja uudesta Al-Fathin prikaatit -joukko-osastosta. Knights ja Nadimi arvioivat, että voimannäyttö tuskin indikoi huthien halukkuutta hyväksyä rauhansopimusta. Tutkijat kertovat huthien käyttävän lapsisotilaita ja matkivan Iranin vallankumouskaartien sekä Hizbollahin tapaa militarisoida yhteiskuntaa ja luoda kansan jatkuvan mobilisoinnin mahdollistavaa arkkitehtuuria.¹⁷

¹⁰ United Nations High Commissioner for Human Rights 22.9.2023, s. 4, kohta 17.

¹¹ Yemeni National Commission of Inquiry.

¹² Engl. Arab Coalition to Support Legitimacy in Yemen. YK käyttää myös lyhennystä "coalition".

¹³ United Nations High Commissioner for Human Rights 22.9.2023, s. 4, kohta 18.

¹⁴ United Nations High Commissioner for Human Rights 22.9.2023, s. 4, kohta 18.

¹⁵ ACAPS 10/2023, s. 21.

¹⁶ Knights & Nadimi 28.9.2023.

¹⁷ Knights & Nadimi 28.9.2023.

Tutkijoiden Knights ja Nadimi mukaan huthit ovat aikaisempaa vahvemmin "ideologisesti aivopestyjä". Huthien organisaatioon kuuluu "henkisen ohjauksen osasto", joka on ollut aktiivinen yli kymmenen vuotta. Nuoremmat huthisotilaat olivat pieniä lapsia, kun huthit valtasivat Jemenin pääkaupungin Sanaan vuonna 2014, eivätkä he muista huthien propagandaa edeltävää aikaa. Propagandassa korostuu Amerikan- ja Israelin vastaisuus sekä antisemitismi ja siinä korostetaan "Islamin voittoa".¹⁸

Muutama päivä syyskuun sotilasparaatin jälkeen huthit tekivät Saudi-Arabian puolelle lennokka-iskun, jossa kuoli kolme Saudi-Arabian johtamaan koalitioon kuulunutta bahrainilaista sotilasta.¹⁹ Huthien iskussa Saudi-Arabian armeijan aseisiin Jazan's Doudin vuorella lähellä maiden välistä rajaa 25.10.2023 taas sai surmansa neljä Saudi-Arabian sotilasta. Jemenin presidenttineuvoston²⁰ puheenjohtaja Rashid Mohammad Al-Alimi tapasi YK:n erikoisedustaja Hans Grundbergin ja erikseen Yhdysvaltain Jemenin erikoislähettilään Tim Lenderkingin Saudi-Arabian pääkaupungissa Riyadhissa 18.10.²¹

Huthien tavoitteena on ollut vuodesta 2015 lähtien vallata runsaita öljy- ja kaasuvarantoja omaava Maribin maakunta. Vuonna 2021 huthit etenivät noin kymmenen kilometrin päähän Maribin kaupungista. Saudi-Arabian ja Arabiemiraattien tukemat Jemenin joukot, jotka toimivat nykyään presidenttineuvoston alaisuudessa, pakottivat huthit tuolloin perääntymään. Huhtikuussa 2022 solmitun tulitauon jälkeen huthit ovat taas vaivihkaa edenneet noin kahdenkymmenen kilometrin päähän Maribista.²²

Saudi-Arabiassa ja Arabiemiraateissa on yhteyksiä Yhdysvaltojen lisäksi Jemenin presidenttineuvoston eri toimijoihin, ja ne aseistavat sekä kouluttavat niitä. Saudi-Arabia ja Arabiemiraatit ovat toimittaneet ko. toimijoille muun muassa pitkän kantaman tykistöä, joka on aikaisemmin osoittautunut ratkaisevaksi tekijäksi huthien etenemisen pysäyttämisessä.²³ Vuodesta 2021 lähtien huthit ovat voineet iskeä täysin esteettä iranilaisilla lennokeilla ja muilla keinoilla presidenttineuvoston kontrolloimia öljykohteita, Jemenin poliittisia johtajia ja kansainvälistä laivaliikennettä vastaan.²⁴

YK:n Jemenin erikoislähettiläs ilmoitti joulukuun 2023 loppupuolella, että Jemenin hallitus ja huthit olivat päättäneet ottaa askelia kohti tulitaukoa. Aikomuksena on tehdä tiekartta, jossa käsitellään öljyn viennin uudelleen aloittamista, teiden avaamista Taiziin ja muille alueille, julkisen sektorin palkanmaksua sekä Sanaan kansainvälistä lentokenttää ja Hudeidan satamaa koskevien rajoitusten purkamista.²⁵

¹⁸ Knights & Nadimi 28.9.2023.

¹⁹ Knights & Nadimi 28.9.2023.

²⁰ Jemenin presidentin Abdrabbuh Mansur Hadin erottua tehtävistään 7.4.2022 perustettiin Adenissa hallituksen toimesta presidenttineuvosto johtamaan Jemenin hallitusta. Presidenttineuvoston puheenjohtajaksi nimitettiin Hadin avustaja, entinen Jemenin sisäministeri Rashid Mohammad Al-Alimi. Saudi-Arabia ilmaisi tukeaan presidenttineuvostolle. (Amwaj 22.4.2022)

²¹ Crisis Group 10/2023.

²² Knights 12/2023, s. 13.

²³ Knights 12/2023, s. 13; Trevithick 10.3.2021.

²⁴ Knights 12/2023, s. 14.

²⁵ Rane 26.12.2023.

- Huthit ovat sekaantuneet Israelin ja Palestiinan konfliktiin, ja häiritsevät iskuillaan kansainvälistä meriliikennettä Punaisellaamerellä

Israelin ja Palestiinan konflikti kärjistyi 7.10.2023 Hamasin taistelijoiden hyökättyä Gazan kaistalta Israeliin. Huthiliikkeen johtaja Abdulmalek Al-Houthi ilmoitti 10.10., että huthit olivat valmiina vastaamaan lennokeilla ja ohjuksilla, jos Yhdysvallat puuttuu Hamasin ja Israelin väliseen sotaan. Hän ilmaisi myös halukkuutensa koordinoita tällaista interventiota yhdessä Iranin tukeman "vastarinnan akselin"²⁶ muiden jäsenten, irakilaisien Iraniin liitoksissa olevien ryhmien ja Libanonin Hizbollahin kanssa.²⁷ Yhdysvaltain laivasto torjui kolme huthien mahdollisesti Israelia kohti ampumaa risteilyohjusta ja monia lennokkeja 19.10. Huthit ampuivat lennokkeja ja ballistisia ohjuksia Etelä-Israeliin 27.10. Nämä Israelin asevoimat torjuivat. Crisis Group arvioi lokakuun Jemen-katsauksessaan maan tilanteen heikentyneen edellisestä kuusta, ja että huthien iskujen vuoksi Israelin ja Palestiinan konflikti uhkasi laajeta.²⁸

Rane-tutkimuslaitos raportoi marraskuussa 2023, että huthien "ylin johtaja" oli 14.11. uhanut huthien ottavan kohteekseen Israeliin ja sen liittolaisiin liitoksissa olevia laivoja. Huthien hyökkäykset Jemenin läheisellä merialueella runsastuivatkin 19.11. jälkeen. Tuona päivänä Iranin tukemat huthit kaappasivat israelilaisomisteisen kauppalaivan Punaisellaamerellä ja otti sen miehistön panttivangeiksi. Huthien tämänkin jälkeen jatkuneet kaappausyritykset ja lennokka-iskut ovat tapahtuneet lähellä Gazan konfliktialuetta. Huthien hyökkäykset jatkuivat myös 24.11. alkaneen Israelin ja Hamasin välisen tulitauon aikana, vaikka esimerkiksi Libanonin Hizbollah ja Irakin Kataib Hizbollah -militia kunnioittivat tulitaukoa.²⁹

Rane-tutkimuslaitoksen marraskuun 2023 lopussa julkaistun analyysin mukaan hyökkäykset laivoja kohtaan poikkesivat Iranin strategiasta, jossa on pyritty estämään konfliktiin laajeneminen Gazan ulkopuolelle, jotta Iran ei itse joutuisi Israelin tai Yhdysvaltojen iskujen kohteeksi. Huthit vaikuttivat toimivan itsenäisemmin kuin muut Iraniin kytköksissä olevat ryhmät Libanonissa, Syyriassa tai Irakissa.³⁰ Rane-tutkimuslaitos arvioi varustamoiden muuttavan matkareittejään huthien jatkuvien iskujen vuoksi. Myös polttoaineen hintoihin odotettiin nousua, ja logistisiin kuljetusketjuihin katkoksia. Huthit uhkasivat laajentaa iskujaan israelilaisista laivoista kaikkiin laivoihin, jotka kulkevat Israeliin tai sieltä pois.³¹

The Washington Instituten tutkijan Michael Knightsin joulukuussa 2023 hutheista tekemän raportin mukaan Iran ja Libanon eivät halua vaarantaa Libanonin Hizbollahin tulevaisuutta antamalla sen hyökätä täysipainoisesti Israelin alueelle Hamasin tukemisen merkeissä. Hizbollahin sijaan Jemenin huthit ovat yrittäneet iskeä Israelin kriittistä infrastruktuuria vastaan Iranilta saamallaan ammuksilla. Huthit olivat ampuneet Israeliin kolme keskimatkan ballistista ohjusta, sekä useita risteilyohjuksia ja pitkän kantaman lennokkeja, kohteenaan lähinnä Israelin eteläinen satamakaupunki Eilat. Knightsin mukaan huthien toiminnan taustalla on Iranin ja huthien syvälle juurtunut, ideologiseen samanmielisyyteen ja yhtenevään

²⁶ Vastarinnan akselin on tulkittu käsittävän palestiinalaisalueilla toimivan Hamasin, Libanonin Hizbollahin, sekä tietyt irakilaiset ja syyrialaiset militiat (The Washington Institute/ Solomon 15.1.2024), ja laajemmin myös Iranin ja Syyrian hallitukset ja Jemenin huthit (Amwaj 20.10.2023). Iran projisoi aseellista voimaansa tällaisten toimijoiden kautta rajojensa ulkopuolelle, ja toisaalta se voi jossain määrin kiistää osallisuutensa tiettyihin sotilaallisiin toimiin tai terroristi-iskuihin. (The Washington Institute/ Solomon 15.1.2024)

²⁷ Crisis Group 10/2023.

²⁸ Crisis Group 10/2023.

²⁹ Rane 30.11.2023.

³⁰ Rane 30.11.2023.

³¹ Rane 12.12.2023.

geopoliittiseen linjaan nojaava suhde.³² Hutheista, jota Knights kutsuu "etelän Hizbollahiksi", on tullut uusi, voimakas ja aggressiivinen sotilaallinen tekijä maantieteellisesti hyvin merkittävällä alueella Lähi-idässä.³³

Vuodenvaihteessa Yhdysvaltain helikopterit tulittivat ja upottivat kolme huthien alusta itsepuolustustarkoituksessa.³⁴ Yhdysvaltain ja Britannian laivastot torjuivat 9.1.2024 noin 21 huthien alueelta ammutun ohjuksen ja lennokin hyökkäyksen Punaisellamerellä. YK:n turvallisuusneuvosto hyväksyi 10.1.2024 päätöslauselman 2722 (2024)³⁵, jossa vaadittiin, että huthit lopettavat välittömästi kaikki iskut kauppa-alueita vastaan. Päätöslauselma hyväksyttiin äänin 11-7, Algerian, Kiinan, Mosambikin ja Venäjän jättäytyessä äänestämästä. Päätöslauselmassa vaadittiin myös, että huthit vapauttavat kaappaamansa japanilaisen Galaxy Leader -laivan miehistöineen, tuomittiin materiaalin välittämisen hutheille aikaisemman päätöslauselman 2216(2015)³⁶ vastaisena rikkomuksena, sekä kannustettiin kaikkia osapuolia diplomaattisiin pyrkimyksiin ja dialogiin sekä Jemenin rauhanprosessin tukemiseen.³⁷

Huthien korkeimman vallankumouksellisen komitean johtaja Mohammed Ali al-Houthi väitti, että YK:n päätöslauselma oli poliittista peliä, ja että Jemenin sijaan Yhdysvallat rikkoi kansainvälistä lakia vastaan. Huthit ovat tulittaneet myös Yhdysvaltain ja Britannian laivastojen aluksia ballistisilla ohjuksilla ja lennokeilla Punaisellamerellä. Huthien pääneuvottelija Mohammed Abdulsalam väitti, että huthien iskut Punaisellamerellä eivät vaikuttaisi Saudi-Arabian kanssa meneillään olevaan rauhanprosessiin, jota YK ja Oman välittävät.³⁸

Yhdysvaltain ja Britannian armeijat tulittivat 11.1.2024 Tomahawk-ohjuksilla ja aseilla huthien asemia kuudellatoista alueella Punaiseenmereen rajoittuvassa Länsi-Jemenissä. Iskujen kohteita oli 60, ja ne käsittivät komentokeskuksia, ammus- ym. varastoja, asejärjestelmiä, tuotantolaitoksia ja ilmatorjuntajärjestelmiä. Räjähdyksiä oli tietyvästi seuraavissa kaupungeissa: Dhamar, Hudeida, Saada, Sanaa, Taiz ja Zabid. Australia, Bahrain, Hollanti ja Kanada tukivat iskua. Yhdysvallat uhkasi jatkaa iskuja, jos huthien iskut laivoja vastaan eivät lopu.³⁹ Yhdysvallat määritteli tammikuussa huthit uudelleen terroristiryhmäksi. Määrittely astuu voimaan 15.2.2024.⁴⁰

Yhdysvallat teki toisen iskun huthikohteita vastaan 23.1.2024. Huthiviranomaiset ilmoittivat, että tällaiset toimenpiteet eivät tule estämään heidän iskujaan "merellisiä kohteita" vastaan.⁴¹ Chatham Housen tutkija Farea al-Muslimin mukaan huthien johto on arvioinut, että länsimaiden hutheihin kohdistamat iskut tulisivat lisäämään liikkeen suosiota.⁴² Middle East Institutin tutkijan Gerald M. Feiersteinin mukaan huthit katsovat, että heidän osallistumisensa

³² Knights 12/2023, s. 1–2.

³³ Knights 12/2023, s. 2, 12.

³⁴ CNN/ Lieberman et al 12.1.2024.

³⁵ Päätöslauselma ilmestyy myöhemmin asiakirjana S/RES/2722(2024).

³⁶ UNSG 14.4.2015.

³⁷ UNSC 10.1.2024.

³⁸ Reuters/ El Yaakoubi 11.1.2024.

³⁹ RANE 12.1.2024.

⁴⁰ Yhdysvallat määritteli huthit terroristiryhmäksi tammikuussa 2021, mutta uusi, Joe Bidenin hallinto perui määrittelyn jo helmikuussa 2021. (RANE 17.1.2024)

⁴¹ RANE 23.1.2024.

⁴² Chatham House/ Al-Muslimi 12.1.2024.

Gazan konfliktiin vahvistaa liikkeen kannatuspohjaa ja liittää heidät tiukemmin Iranin vetämään vastarinnan akseliin, samalle viivalle Hizbollahin kanssa.⁴³

Tammikuun 2024 loppupuolella kiinalaisten virkamiesten uutisoitiin pyytäneen Irania vaikuttamaan siihen, että huthien iskut laivoja vastaan vähenisivät. Huthien iskut Punaisellemerelle ovat kohdistuneet myös Kiinan laajasti käyttämälle kauppareitille ja nostaneet kaupankäynnin hintoja. Jotkut Aasian ja Euroopan välillä kulkevat laivat kiertävät nyt koko Afrikan halutessaan välttää Punaisenmeren reittiä.⁴⁴

- Jemenin konfliktin luonteesta; Etelä-Jemenissä uuden aseellisen konfliktin uhka; Pohjois-Jemenin Saadan piirikunnan turvallisuustilanteesta

Chatham Housen tutkija Peter Salisburyyn vuonna 2017 ilmestyneen tutkimuksen mukaan Jemenin hallitus oli joko romahtanut tai menettänyt monia alueita, joita se hallitsi nyt nimellisesti. Huthuille lojaalit aseelliset ryhmät kontrolloivat pääkaupunkia ja suurinta osaa hallinnon instituutioista. Salisbury kuvaili Jemeniä maaksi, jossa valtion tilalle oli muodostunut monitasoisia, improvisoituja tai osittain epävirallisia aseellisten ryhmien ja paikallishallinnon verkostoja, ja jossa virallinen hallinto oli rapautunut niin pitkälle, että vain joitakin keskeisiä toimintoja oli jäljellä. Näihin kuului esim. enenevässä määrin kurittomasti käyttäytyvä armeija, joitakin keskeisiä talousinstituutioita kuten keskuspankki, finanssiministeriö ja ulkoministeriö. Viimeksi mainittuja tarvittiin, jotta maa voi antaa itsestään "normaalaa kuvaa" ulkomaailmalle.⁴⁵

On huomionarvoista, kuten Salisbury toteaa, että Jemenissä on ollut meneillään paikallisella tasolla monimuotoisesti vaihteleva poliittinen/aseellinen konflikti eräänlaisten minivaltioiden välillä, eikä kyse ole siis vain huthien ja hallituksen välisestä kahdenvälisestä konfliktista.⁴⁶ Tutkija Anthony Chimenten vuonna 2022 kirjoittaman artikkelin mukaan Jemenin konfliktin merkittävimmät osapuolet – huthit, Jemenin hallituksen joukot ja Etelän siirtymäneuvosto⁴⁷ – ovat kaikki muodostuneet pitkälti heimo-, uskonnollisten tai poliittisten lojaliteettien ympärille.⁴⁸

Humanitaarisiin kysymyksiin erikoistuneen, itsenäisen ACAPS-tutkimushankkeen lokakuussa 2023 ilmestyneen raportin mukaan Etelä-Jemenissä on poliittinen konflikti syventynyt vuoden 2023 alusta lähtien. Riskinä on, että tilanne eskaloituu taisteluiksi, varsinkin Etelä-Jemenin Adenin kaupungissa, missä Jemenin hallitus väliaikaisesti toimii, ja joka on alueen merkittävin satamakaupunki. On mahdollista, että konflikti leviää myös muihin maakuntiin kuten Abyaniin, Dhaliin, Lahjiin ja Hadramautiin.⁴⁹

Etelä-Jemenin konfliktin taustalla on se, että Etelän siirtymäneuvosto on propagoinut avoimesti itsenäisen, Etelä-Jemeniin sijoittuvan valtion puolesta perustamisestaan lähtien, ja se on ryhtynyt konkreettisiin toimiin asian suhteen keväällä 2023. Jemenin hallituksen toimeenpanevassa elimessä presidenttineuvostossa on Etelän siirtymäneuvoston jäseniä, vaikka hallituksen ja Etelän siirtymäneuvoston kannat ovat ACAPSin raportin mukaan vastakkaisia. Etelän siirtymäneuvoston johtaja nimitti kolme presidenttineuvostossa olevaa

⁴³ MEI/ Feierstein 11.1.2024. .

⁴⁴ Reuters/ Hafezi & Hayley 26.1.2024.

⁴⁵ Salisbury 20.12.2017, s. 1, 8, 44.

⁴⁶ Salisbury 20.12.2017, s. 45, lainattu artikkelissa Chimente 2022, s. 194.

⁴⁷ Etelä-Jemenin separatistien vuonna 2017 perustama organisaatio, engl. Southern Transitional Council (STC).

⁴⁸ Chimente 2022, s. 195.

⁴⁹ ACAPS 10/2023, s. 21.

Etelän siirtymäneuvoston jäsentä varapresidenteiksi 8.5.2023. Jemenin hallitus ja Saudi-Arabia näkivät tämän Etelän siirtymäneuvoston irtautumishaaveiden ensimmäiseksi konkreettiseksi osoitukseksi, ja Etelän siirtymäneuvosto nousi johtavaksi poliittiseksi toimijaksi Etelä-Jemenissä.⁵⁰

Jemenin hallitus on muodostanut Hadramautin kansallisen neuvoston⁵¹ ja perustanut kansalliset kilpijoukot⁵². Ne raportoivat toimistaan suoraan presidenttineuvostolle, ja niiden ennakoidaan mahdollisesti joutuvan konfliktiin Etelän siirtymäneuvoston joukkojen kanssa. Etelän siirtymäneuvoston johtaja on väittänyt, että Jemenin hallituksen korruptio on ajanut maan talouden romahtamisen partaalle, ja lausunut, että rauha on mahdollinen vasta kun eteläjemeniläisten itsenäisyysvaatimuksiin on vastattu.⁵³

Tilanne eskaloitui heinäkuussa 2023, kun Etelän siirtymäneuvoston johtaja uhkasi käyttää voimaa Etelä-Jemenin maakuntien irtautumispyrkimysten tueksi. Hän kertoi myös syyskuussa 2023 YK:n yleiskokouksessa priorisoivansa huthien kanssa käytävien neuvotteluiden tuella perustettavaa itsenäistä aluetta Etelä-Jemenissä. ACAPS arvioi, että Etelän siirtymäneuvoston voimistuneet kannanotot, uhkaus sotilaallisesta voimankäytöstä ja Hadramautin joukkojen perustaminen Jemenin hallituksen toimesta antavat mahdollista viitettä konfliktin muuttumisesta poliittisesta aseelliseksi Etelä-Jemenissä.⁵⁴

ACAPSin arvion mukaan aseellisten taisteluiden puhkeaminen Etelä-Jemenissä johtaisi todennäköisesti monien ihmisten, ml. siviilien, kuolemiin ja haavoittumisiin, ja että sairaalat ylikuormittuisivat nopeasti. Vertailukohtanaan käyttämänsä, Etelän siirtymäneuvoston ja Jemenin hallituksen vuoden 2019 välisten taisteluiden perusteella ACAPS ennustaa, että jopa yli 400 000 ihmistä voisi joutua pakenemaan maan sisäisesti, pääsääntöisesti omasta maakunnasta toiseen maakuntaan. Lisäksi pakoliikettä saattaisi olla meren yli Itä-Afrikkaan, varsinkin Djiboutiin. Maan sisäinen pako lisäisi väestöä sellaisissa keskeisissä maakunnissa kuin Marib, Taiz tai Hudeida, lisäten painetta näiden alueiden rajallisiin resursseihin ja palveluihin.⁵⁵

YK:n Jemenin suojeluklusterin yhteydessä toimivan Civilian Impact Monitoring Project (CIMP) - tutkimushankkeen marraskuussa 2023 ilmestyneen raportin mukaan Jemenin pohjoisosassa sijaitsevan Saadan piirikunnan⁵⁶ läntisellä, Saudi-Arabian vastaisella rajalla sai surmansa tai haavoittui noin kaksi ihmistä päivittäin, varsinkin Shada'an ja Monabbihin kunnissa. Raja-alueella asuvat siviilit, joista moni on tiettävästi siirtolainen, kärsivät vakavasti rajanylisestä tykistötulituksesta, rajajoukkojen ammuskelusta ja ajoittaisesta lennokkien käytöstä. Saadan piirikunnan vuoristoiseen länsiosaan pääsyä on rajoitettu.⁵⁷

Siviilikuolemien määrä⁵⁸ on kasvanut Länsi-Saadan alueella vuonna 2023, kun muilla Jemenin paikkakunnilla siviiliuhrien määrä on pääsääntöisesti laskenut viime vuosina. CIMP:n mukaan

⁵⁰ ACAPS 10/2023, s. 21.

⁵¹ Engl. Hadramawt National Council.

⁵² Engl. National Shield Forces.

⁵³ ACAPS 10/2023, s. 21.

⁵⁴ ACAPS 10/2023, s. 21.

⁵⁵ ACAPS 10/2023, s. 21.

⁵⁶ Saadan alueella on hutheille keskeinen merkitys. Huthit kävivät sissisotaa Saadan vuorilla sijaitsevasta tukikohdastaan käsin Jemenin hallitusta vastaan vuoden 2004 jälkeen. (Aarabiya News/ Hammam 2.5.2018)

⁵⁷ CIMP 11/2023, s. 1.

⁵⁸ On syytä huomata, että siviiliuhritilastot eivät lähtökohtaisesti ole luotettavia. Esimerkiksi ACLED-konfliktitietokannan metodologiaohjeen mukaan mistään lähteestä ei saa tasalaatuaista ja luotettavaa tietoa kuolonuhrien määrästä. ACLEDin mukaan on

vuonna 2023 (12.11. mennessä) Saadassa oli 567 siviiliuhria, joista 86 oli kuolemia. Vuonna 2022 oli siviiliuhreja samalla alueella 372, joista kuolemia 72. CIMP:n tilastojen mukaan Saadassa oli vuonna 2023 noin 36 % koko Jemenin kaikista siviiliuhreista, joita tilastoitiin 1 517. Siirtolaisten määrä uhrien joukossa on ollut kasvussa. CIMP:n mukaan 182 sellaisesta raja-alueella tapahtuneesta välikohtauksesta, jossa tuli siviiliuhreja, oli siirtolaisia mukana ainakin 41 tapauksessa. Vuonna 2022 tällaisia tapauksia tilastoitiin 21. Koska alueella on rajoitetusti medioita ja viestiliikennettä, uhriluvut eivät ole tarkasti tiedossa.⁵⁹

2 Maakuntakohtainen turvallisuustilanne

ACLED-konfliktitietokannan tilastojen mukaan vuonna 2023 Jemenissä tapahtui 3 031 turvallisuusvälikohtausta. Luku muodostuu taisteluista (982), räjähdde- ja ilmaiskusta (1 393) sekä väkivallasta siviilejä vastaan (656). Turvallisuusvälikohtaukset jakautuivat seuraavasti piirikunnittain: Taiz 651, Hudeida 457, Saada 435, Marib 245, Shabwa 212, Abyan 183, Dhali 147, Ibb 132, Aden 107, Lahj 95, Jawf 84, Amanat al-Asima⁶⁰ 55, Sanaa⁶¹ 49, Bayda 50, Hadramaut 29, Dhamar 29, Amran 26, Hajja 16, Raima 7, Mahwit 5, Mahra 3, määrittämätön paikkakunta 14.⁶²

Välikohtaustilaston kärjessä olevat seitsemän maakuntaa (Taiz, Hudeida, Saada, Marib, Shabwa, Abyan, Dhali), olivat kaikki osittain huthien ja osittain Jemenin hallituksen kontrollissa⁶³. Näiden lisäksi kolmessa maakunnassa (Shabwa, Abyan, Dhali) oli läsnä Etelän siirtymäneuvosto ja kahdessa maakunnassa (Shabwa, Abyan) Arabian niemimaan al-Qaida. Niistä 11 maakunnasta, joissa oli vähiten välikohtauksia, oli valtaosa (7) sellaisia, jotka olivat kokonaisuudessaan yhden turvallisuustoimijan (huthit tai Jemenin hallitus tai Sokotran kohdalla Etelän siirtymäneuvosto) kontrollissa.⁶⁴ VäkivaltaisuuDET korostuivat siis varsinkin sellaisissa maakunnissa, joissa sekä huthien että Jemenin hallituksen joukkoja oli läsnä.

Räjähdde- ja ilmaiskuja oli vuonna 2023 Jemenissä 1 393. Näistä lähes kaikki (1 352) tapahtuivat sellaisissa maakunnissa, joissa oli läsnä sekä huthien että hallituksen joukkoja (Hudeida 409 iskua, Saada 321, Taiz 241, Marib 114, Abyan 68, Dhali 64, Shabwa 55, Jawf 27, Lahj 25, Bayda 18, Hajja 10).⁶⁵ Räjähdde- ja ilmaiskujen toisena osapuolena olivat varsinkin huthit (483 tapausta), aseellinen ryhmä West Coast Joint Forces⁶⁶ (357), Saudi-Arabian johtaman liittouman joukot⁶⁷ (338), tuntematon aseellinen ryhmä (125). Siviilit tilastoitiin räjähdde- ja ilmaiskujen kohteeksi 458 tapauksessa. Surmansa sai näissä iskuissa 431 siviiliä. Siviileihin kohdistuneiden iskujen tekijöinä olivat yleensä Saudi-Arabian johtaman liittouman joukot (213 iskua), huthit (152 iskua), tuntematon aseellinen ryhmä/sotilasjoukko (62).⁶⁸

Taisteluista oli vuonna 2023 Jemenissä 982. Näistä suurin osa (859) tapahtui sellaisissa maakunnissa, joissa oli läsnä sekä huthien että hallituksen joukkoja (Taiz 310, Marib 115,

noudatettava erityistä varovaisuutta minkä tahansa konfliktidataa koskevan lähteen antamien kuolonuhrilukujen käytössä. (ACLED 1/2023, s. 4–5)

⁵⁹ CIMP 11/2023, s. 1–3.

⁶⁰ Tällä tarkoitetaan ACLEDissa Sanaan kaupunkia.

⁶¹ Tällä tarkoitetaan ACLEDissa Sanaan kaupunkia ympäröiviä alueita.

⁶² ACLED 1.1.-31.12.2023. Data poimittu ACLEDista 10.1.2024.

⁶³ Jemenin maakuntien hallinnasta, katso ACAPS 27.11.2023.

⁶⁴ ACAPS 27.11.2023; ACLED 1.1.-31.12.2023. Data poimittu ACLEDista 10.1.2024.

⁶⁵ ACLED 1.1.-31.12.2023. Data poimittu ACLEDista 10.1.2024.

⁶⁶ WCJF-joukot ovat liitoksissa Jemenin hallitukseen ja saavat tukea Arabiemiirikunnilta. (USDOS 12.4.2022, s. 10)

⁶⁷ ACLEDissa tilastoitu nimellä Operation Restoring Hope. Tämä on Saudi-Arabian muodostaman liittouman vuonna 2015 alkaneen operaation nimi. (European Parliament 6.7.2015, s. 2, kohta C.)

⁶⁸ ACLED 1.1.-31.12.2023. Data poimittu ACLEDista 10.1.2024.

Shabwa 117, Abyan 93, Dhali 61, Lahj 52, Jawf 38, Hudeida 29, Saada 24, Bayda 16, Hajja 4). Taisteluiden toisena osapuolena olivat tyypillisesti huthit (noin 619 välikohtausta), Jemenin hallituksen joukot (445), Etelän siirtymäneuvosto (204), tuntematon aseellinen ryhmä (134) ja joissakin kymmenissä tapauksissa heimomilitia tai Arabian niemimaan al-Qaida. Edellä mainitut ryhmät ottivat ajoittain myös sisäisesti yhteen, esimerkiksi Etelän siirtymäneuvoston eri joukot ottivat keskenään yhteen noin 24 kertaa ja huthien eri joukot noin 15 kertaa. 31 tapauksessa molemmat osapuolet jäivät tunnistamattomiksi.⁶⁹

Väkivalta siviilejä vastaan -kategorian välikohtauksia oli vuonna 2023 Jemenissä 656. Näistä oli hyökkäyksiä 510 ja sieppauksia/pakotettuja katoamisia 146. Välikohtaukset jakaantuivat laajasti eri puolille maata siten, että 17 eri maakunnassa oli kussakin vähintään 10 välikohtausta. Eniten välikohtauksia oli Taizissa (100), Ibbissä, joka on kokonaisuudessaan huthien hallinnassa (97) ja Saadassa (90), jossa on sekä huthien että Jemenin hallituksen joukkoja. Hyökkäysten takana eri maakunnissa olivat varsinkin huthit (308 tapausta), tuntematon aseellinen ryhmä (131), Saudi-Arabian johtaman liittouman joukot (85), Etelän siirtymäneuvoston joukot (60), heimomilitia (41). Sieppauksiin syyllistyivät varsinkin huthit (90 tapausta), Etelän siirtymäneuvoston joukot (23), tuntematon aseellinen ryhmä (13). Hyökkäyksissä sai surmansa noin 280 siviiliä.⁷⁰

Mielenosoittajia kohti ammuttiin ajoittain eri aseellisten ryhmien toimesta eri puolilla Jemeniä vuonna 2023. Esimerkiksi Lahijin maakunnan alueella Radfanin alueen heimojen jäsenet osoittivat mieltään 15.1.2023 Etelän siirtymäjoukkojen siviilien summittaisista teloituksista. Etelän siirtymäjoukot ampuivat kohti mielenosoittajia haavoittaen useita henkilöitä.⁷¹ Etelän siirtymäjoukkojen kannattajat osoittivat mieltään 6.8.2023 Mahran maakunnan Nishtunissa jatkuvia sähkökatkoksia ja palveluiden huononemista vastaan. Saudi-Arabian johtaman liittouman joukot avasivat tulen mielenosoittajia vastaan haavoittaen useita. Useita mielenosoittajia myös pidätettiin.⁷² Huthijoukot ampuivat kohti vallankumouksen muistopäivää⁷³ 26.9.2023 juhlineita ihmisiä Sanaan Sabainin kaupunginosassa. Mahdollisten uhrien määrästä ei ollut tietoa.⁷⁴

CIMP-tutkimushankkeen vuoden 2023 ensimmäisessä neljännesvuosikatsauksessa olevan tilaston mukaan Jemenissä oli siviiliuhreja tammi-maaliskuussa 328 välikohtauksessa 581 (140 kuollutta/441 haavoittunutta), joista lapsia 94 (34/60) ja naisia 34 (10/24). Saadan piirikunnan länsiosissa oli lähes 300 siviiliuhria⁷⁵. Sodan räjähtämättömien jäänteiden (ERW⁷⁶) uhreja oli Jemenin länsirannikolla 121.⁷⁷

CIMP:n mukaan huhti-kesäkuussa 2023 oli Jemenissä siviiliuhreja 233 välikohtauksessa 418 (136 kuollutta/282 haavoittunutta), joista lapsia 50 (22/28) ja naisia 30 (14/16). 141 siviiliuhria johtui pienaseiden tulituksesta, tällaisia välikohtauksia oli muun muassa Taizin ja Shabwan piirikunnissa. 88 siviiliuhria johtui tulituksesta Saadan piirikunnan rajalla ja 67 siviiliuhria johtui sodan räjähtämättömistä jäänteistä.⁷⁸

⁶⁹ ACLED 1.1.-31.12.2023. Data poimittu ACLEDista 10.1.2024. Siviiliuhritilastojen epäluotettavuudesta, katso tämän raportin alaviite 38.

⁷⁰ ACLED 1.1.-31.12.2023. Data poimittu ACLEDista 10.1.2024.

⁷¹ ACLED 15.1.2023 [välikohtauksen koodi YEM78349].

⁷² ACLED 6.8.2023 [välikohtauksen koodi YEM81641].

⁷³ Jemenin kuninkaan, Imaami Muhammad al-Badrin 26.9.1962 kaatanut vallankumous johti Jemenin tasavallan syntyyn. Huthit ovat kokeneet vallankumouksen muistopäivänä 26.9. pidetyt mielenosoitukset kapinallisena reaktiona omaa valtaansa vastaan. (Arab News/ Al-Batati 30.9.2023)

⁷⁴ ACLED 25.9.2023 [välikohtauksen koodi YEM82511].

⁷⁵ CIMP Q1 2023, s. 1–2.

⁷⁶ Explosive remnants of warfare.

⁷⁷ CIMP Q1 2023, s. 2.

⁷⁸ CIMP Q2 2023, s. 1–2.

CIMP:n mukaan heinä-syyskuussa 2023 oli Jemenissä siviiliuhreja 238 välikohtauksessa 350 (122 kuollutta/228 haavoittunutta), joista lapsia 85 (28/57) ja naisia 33 (13/20). Saadan piirikunnassa oli 87 siviiliuhria, joka oli enemmän kuin Jemenin muilla alueilla. Taizin piirikunnassa oli 75 siviiliuhria. Taizin siviiliuhrimäärä oli jatkuvassa kasvussa CIMP:n vuoden 2023 neljännesvuosikatsauksissa. Taizissa oli heinä-syyskuussa noin kolmannes koko maan siviiliuhriluvusta. Hudeidan piirikunnan siviiliuhriluvussa, 53, oli myös kasvua aikaisempaan verrattuna. 88 siviiliuhria johtui sodan räjähtämättömistä jäänteistä.⁷⁹

CIMP:n mukaan loka-joulukuussa 2023 oli Jemenissä siviiliuhreja 176 välikohtauksessa 326 (103 kuollutta/223 haavoittunutta), joista lapsia 55 (18/37) ja naisia 35 (14/21). Saadan piirikunnassa oli lähes kolmannes uhreista, 99. Tämä johtui suurelta osalta raja-alueen väkivaltaisuuksista. Amranissa oli 35 siviilikuolemaa ja Taizissa 33. Amranin luku johtui lähinnä Al-Mamarin alueella 17.10. tapahtuneesta ammusvaraston räjähdyksestä, jossa sai surmansa kolme ja haavoittui 27 henkilöä. Kuten kahdella edellisellä vuosineljänneksellä, suurin osa kuolemista johtui ampumisvälikohtauksista. Naisia kuoli tai haavoittui välikohtauksissa viimeksi yhtä paljon vuoden 2022 toisella vuosineljänneksellä. Loka-joulukuussa 2023 melkein puolet lapsiuhreista, 22, johtui sodan räjähtämättömistä jäänteistä. CIMP toteaa, että sodan räjähtämättömät jäänteet ovat nykyään yksi suurimmista siviiliuhreja aiheuttavista väkivallan muodoista Jemenissä. Taizin ja Dalin maakunnissa oli kummassakin yksi isku koulun läheisyyteen. Jälkimmäisessä iskussa sai surmansa yksi lapsi ja kahdeksan haavoittui.⁸⁰

CIMP:n tilastojen mukaan Jemenissä oli koko vuonna 2023 siviiliuhreja 975 välikohtauksessa 1 675 (501 kuollutta/1 174 haavoittunutta), joista lapsia 284 (102/182) ja naisia 132 (51/81).⁸¹

CIMP:n Jemenin tapahtumia vuonna 2023 koskevan vuosiraportin mukaan Jemenin epävirallinen tulitauko piti viime vuonna. Väkivaltaisuuksien vähentyminen maan rintamalinjoilla korreloi maanlaajuisesti siviiliuhrien vähentymisen kanssa. Aseellisesta väkivallasta johtuvat siviiliuhrit vähentyivät 33 % vuodesta 2022, ja luku oli pienin sen jälkeen, kun CIMP aloitti niiden laskemisen vuonna 2018. Lapsiuhrien keskuudessa kuolemat nousivat. Vuonna 2022 yksi neljästä lapsiuhrista sai surmansa, kun taas vuonna 2023 surmansa sai noin yksi kolmasosa lapsiuhreista. Heistä noin 54 % sai surmansa sodan räjähtämättömästä jäänteestä.

CIMP:n vuosiraportin mukaan Saadan maakunnassa oli eniten siviiliuhreja kolmatta vuotta peräkkäin (611 vuonna 2023). Hudeidan maakunnassa kolme neljännestä siviiliuhreista (150 henkilöä) johtui sodan räjähtämättömistä jäänteistä. Tällaiset välikohtaukset korostuivat Jemenin länsirannikolla, missä Hudeida sijaitsee. Pienaseiden tulituksesta johtui Jemenissä vuonna 2023 enemmän siviilikuolemia (195) kuin missään muussa välikohtaustyyppissä. Vaikuttaa siltä, että tällaiset välikohtaukset ovat lisääntyneet taloudellisten ongelmien ja laajalti levinneen turvattomuuden takia.⁸² Jemenin sisäisillä rintamalinjoilla välikohtaukset keskittyivät Hudeidan, Maribin, Taizin ja Dalin maakuntiin, lähinnä tykistötulen, lennokki-iskujen ja rajoitettujen kahakoiden muodossa. Pohjois-Jemenissä väkivaltaisuuudet jatkuivat Saadan maakunnan raja-alueella. Nouseva öljyn hinta aiheutti väkivaltaisuuksia varsinkin Maribin ja Shabwan maakunnissa.⁸³

⁷⁹ CIMP Q 3 2023, s. 1–2.

⁸⁰ CIMP Q 4 2023, s. 1–2.

⁸¹ CIMP Q1 2023, s. 1, CIMP Q2 2023, s. 1, CIMP Q 3 2023, s. 1 & CIMP Q 4 2023, s. 1.

⁸² CIMP 1/2024, s. 2.

⁸³ CIMP 1/2024, s. 4.

3 Humanitaarinen- ja ihmisoikeustilanne

YK:n humanitaaristen asioiden koordinaatiotoimiston (OCHA) 28.9.2023 päivitetyn Jemenin tilannekatsauksen mukaan maassa on 21,6 miljoonaa humanitaarista apua tarvitsevaa ihmistä, joista 13,4 miljoonaa on akuutin avun tarpeessa. Maan sisäisesti siirtymään joutuneita ihmisiä (IDP⁸⁴) on 4,5 miljoonaa.⁸⁵

Ihmisoikeusjärjestö Human Rights Watchin (HRW) joulukuussa 2023 ilmestyneen artikkelin mukaan Jemen on yksi maailman vakavimmin vesipulasta kärsivistä valtioista. YK:lta saatujen tietojen mukaan noin 15,3 miljoonalla jemeniläisellä eli yli puolella väestöstä ei ole riittävästi juomiseen, ruoanlaittoon tai sanitaatioon tarkoitettua puhdasta vettä käytössään. Saudi-Arabian ja Arabiemiraattien johtaman liittouman joukot ovat tehneet ilmaiskuja vesi-infrastruktuuria kuten vesisäiliöitä, pumppulaitoksia ja vesiputkia vastaan koko Jemenin alueella.⁸⁶ Maailman ruokajärjestön (WFP) mukaan noin 17 miljoonaa jemeniläistä kärsii ruokaturvattomuudesta. Noin 1,3 miljoonaa raskaana olevaa ja imettävää naista 2,2 miljoonaa alle 5-vuotiasta lasta kärsii akuutista aliravitsemuksesta.⁸⁷

Maaliskuussa 2023 Jemenissä alkanut ja ajankohdaltaan aikaisempaan nähden aikaistunut sadekausi on aiheuttanut raskaita sateita ja tulvia, joiden seurauksena noin 80 625 kotitaloutta (käsittäen noin 564 382 ihmistä) on kärsinyt vaurioita 162 kunnan alueella. Tilanne on ollut ongelmallisin Hajjajin maakunnassa, sekä muun muassa Maribin, Taizin ja Ibbin maakunnissa. Jemeniä pidetään Somalian ja Etelä-Sudanin jälkeen haavoittuvimpana alueena mitä tulee ilmaston muutokseen ja sen aiheuttamiin ääri-ilmiöihin.⁸⁸

HRW:n mukaan huthit ja Jemenin hallitus ovat kummatkin syyllisiä piiritetyn Taizin kaupungin ja sitä ympäröivien alueiden epätoivoiseen tilanteeseen. Huthit ovat estäneet veden kulun hallituksen kontrollissa olevaan kaupunkiin, kun taas hallituksen sotilaat ovat myyneet vettä kaupungin asukkaille tekemällä siitä voittoa. Kaupungin vesi-infrastruktuuri on rapautunut sodan, maan suolaistumisen ja jatkuvien sähkökatkosten vuoksi. Riittävän ja juomakelpoisen veden puute on johtanut Taizissa sairauksien lisääntymiseen. Esimerkiksi vuonna 2017 noin 2 000 ihmistä menehtyi Taizissa koleraepidemian vuoksi.⁸⁹

Jemenissä oleskelevat siirtolaiset ovat marginaalisessa ja haavoittuvassa asemassa, ja heillä on OCHAN mukaan merkittävä riski joutua hyväksikäytetyksi, muun muassa ihmissalakuljetukseen osallistuvien ryhmien taholta, tai kohdennetun väkivallan uhreiksi. Tuhansia siirtolaisia matkustaa vuosittain Afrikan sarvesta, varsinkin Etiopiasta ja Somaliasta Jemeniin. Vuonna 2023 noin 90 000 siirtolaista saapui Jemeniin syyskuun loppuun mennessä. Tämä ylitti vuoden 2022 luvun (noin 73 000).⁹⁰

Jemenissä oleskelevista pakolaisista ja turvapaikanhakijoista on somaleita noin 65 % (noin 71 000 henkilöä). Jemenin häilyvän tulitauon ja pitkittyneen pakolaisuustilanteen vuoksi YK:n pakolaisjärjestöllä, Jemenin kansallisilla viranomaisilla ja humanitaarisilla toimijoilla on merkittäviä vaikeuksia turvallisuuden, humanitaarisen avun ja välttämättömien elämää turvaavien palveluiden takaamisessa pakolaisille ja turvapaikanhakijoille. Monen pakolaisen tilanne on vaikeutunut. He kärsivät peruspalveluiden puutteesta ja kamppailevat perustarpeidensa tyydyttämisen ja toimeentulonsa kanssa työ- ja taloudellisten mahdollisuuksien ollessa rajattuja. Tästä syystä, ja myös turvallisuusongelmiin viitaten, entistä enemmän pakolaisia on kääntynyt YK:n pakolaisjärjestön (UNHCR) puoleen ja pyytäneet

⁸⁴ Internally displaced person.

⁸⁵ OCHA 28.9.2023.

⁸⁶ Human Rights Watch/ Stroehlein 11.12.2023.

⁸⁷ WFP (päiväämätön).

⁸⁸ OCHA 4.10.2023.

⁸⁹ Human Rights Watch/ Stroehlein, Andrew 11.12.2023.

⁹⁰ OCHA 28.9.2023.

avustusta kotiin paluuta varten. Noin 1 500 somalia oli ilmoittautunut paluumuuttajaksi Somaliaan vuonna 2023 (OCHAN tilannekatsauksen ilmestymiseen mennessä).⁹¹

Human Rights Watchin mukaan huthijoukot, Jemenin hallituksen joukot ja Saudi-Arabian johtaman liittouman joukot ovat jatkaneet vakavia ihmisoikeusloukkauksia ja kansainvälisen humanitaarisen lain vastaisia toimia Jemenissä. Näitä ovat laittomat, siviilien surmiin johtavat hyökkäykset, Taizin alueella humanitaariseen ja muuhun liikkumiseen liittyvät rajoitukset, mielivaltaiset pidätykset ja ihmisten pakottaminen maan sisäiseen pakoon.⁹² HRW:n elokuussa 2023 ilmestyneen raportin mukaan Saudi-Arabian joukot surmasivat vähintään satoja etiopialaisia siirtolaisia Jemenin vastaisella rajallaan maaliskuun 2022 ja kesäkuun 2023 välillä.⁹³

YK:n turvallisuusneuvoston marraskuussa 2023 ilmestyneen raportin mukaan Jemenin konfliktin osapuolet, varsinkin huthit, jatkavat kansainvälisen humanitaarisen lain ja kansainvälisen ihmisoikeuslain vastaisia loukkauksia, mukaan lukien mielivaltainen pidätys, pakotettu katoaminen, kidutus ja muut pahoinpitelyn tai rankaisun muodot, lasten värväminen ja kouluttaminen sotilasleireillä, sekä seksuaalinen ja sukupuoliin perustuva väkivalta.⁹⁴

Lähteet

ACAPS

27.11.2023. *Yemen: Areas of control*. Saatavilla osoitteesta <https://data.humdata.org/dataset/yemen-areas-of-control> (käyty 21.12.2023)

10/2023. *Global Risk Analysis*. https://www.acaps.org/fileadmin/Data_Product/Main_media/20231018_ACAPS_Global_Risk_Analysis.pdf (käyty 30.11.2023)

ACLED 1/2023. *FAQs: ACLED Fatality Methodology*. https://acleddata.com/acleddatanew/wp-content/uploads/2023/01/FAQs-ACLED-Fatality-Methodology_2023.pdf (käyty 10.1.2024)

Alarabiya News/ Hammam, Shadaan 2.5.2018. *Houthi guerillas seek refuge in Yemen's mountains and in the arms of Iran*. <https://english.alarabiya.net/News/2018/05/02/Nature-vs-Nurture-Houthi-guerillas-seek-refuge-in-Yemeni-mountains-in-the-arms-of-Iran> (käyty 29.12.2023)

Amwaj

20.10.2023. *US forces in Iraq, Syria under attack as drones, missiles launched from Yemen*. <https://amwaj.media/media-monitor/sitrep-attacks> (käyty 14.12.2023)

22.4.2022. *Yemen's new presidential council revives hopes for peace talks*. <https://amwaj.media/media-monitor/yemen-inaugurates-presidential-council-reviving-the-possibility-of-peace-talks> (käyty 1.12.2023)

Arab News/ Al-Batati, Saeed 30.9.2023. *Houthis told to release citizens detained for celebrating revolution*. <https://www.arabnews.com/node/2383176/middle-east> (käyty 27.12.2023)

⁹¹ OCHA 28.9.2023.

⁹² Human Rights Watch 2024.

⁹³ Human Rights Watch 21.8.2023.

⁹⁴ UNSC 2.11.2023, s. 3, 34.

CFR (Council for Foreign Relations) 17.10.2023. *War in Yemen*.
<https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/war-yemen> (käyty 18.12.2023)

Chatham House/ Al-Muslimi, Farea 12.1.2024. *The Houthis won't back down after US and UK strikes on Yemen*. <https://www.chathamhouse.org/2024/01/houthis-wont-back-down-after-us-and-uk-strikes-yemen> (käyty 9.2.2024)

Chimente, Anthony 2022. *"State" and coercive power in Yemen: The Huthis and the tribal-sectarian field*. Kirjassa Hamidaddin, Abdullah (ed.) 2022. *The Huthi Movement in Yemen. Ideology, Ambition and Security in the Arab Gulf*. King Faisal Center for Research and Islamic Studies. I. B. Tauris, s. 181–198.

CIMP (Civilian Impact Monitoring project)

1/2024. *2023 Annual Report. 1 January - 31 December 2023*.
<https://civilianimpactmonitoring.org/onewebmedia/CIMP%20Annual%20Report%2023.pdf> (käyty 7.2.2024)

11/2023. *Thematic Report: The impact on civilians of violence along the western border of Sa'dah*.
https://civilianimpactmonitoring.org/onewebmedia/CIMP%20Thematic%2010_Sadah%20Border%20Violence.pdf (käyty 28.12.2023)

Q 4 2023: October – December 2023. *CIMP Quarterly Report*.
https://www.civilianimpactmonitoring.org/onewebmedia/CIMP%20Quarterly%20Report_2023_Q4.pdf (käyty 2.2.2024)

Q 3 2023: July – September 2023. *CIMP Quarterly Report*.
https://civilianimpactmonitoring.org/onewebmedia/CIMP%20Quarterly%20Report_2023_Q3.pdf (käyty 28.12.2023)

Q2 2023: April – June 2023. *CIMP Quarterly Report*.
https://civilianimpactmonitoring.org/onewebmedia/CIMP%20Quarterly%20Report_2023_Q2.pdf (käyty 28.12.2023)

Q1 2023: January – March 2023. *CIMP Quarterly Report*.
https://civilianimpactmonitoring.org/onewebmedia/CIMP%20Quarterly%20Report_2023_Q1.pdf (käyty 28.12.2023)

CNN/ Lieberman et al 12.1.2024. *US and UK carry out strikes against Iran-backed Houthis in Yemen*. <https://edition.cnn.com/2024/01/11/politics/us-strikes-houthis-yemen/index.html> (käyty 12.1.2024)

Crisis Group

10/2023. *Crisis Watch. Yemen*. <https://www.crisisgroup.org/crisiswatch/november-alerts-and-october-trends-2023#yemen> (käyty 14.12.2023)

29.4.2022. *Truce Test: The Huthis and Yemen's War of Narratives*. *Middle East Report N°233*. <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/gulf-and-arabian-peninsula/yemen/truce-test-huthis-and-yemens-war> (käyty 20.6.2022)

European Parliament 6.7.2015. *Motion for a resolution to wind up the debate on the statement by the Vice-President of the Commission / High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy pursuant to Rule 123(2) of the Rules of Procedure on the situation in Yemen*. B8-0683/2015. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-8-2015-0683_EN.pdf (käyty 11.1.2024)

Human Rights Watch

2024. *Yemen. Events of 2023*. <https://www.hrw.org/world-report/2024/country-chapters/yemen> (käyty 9.2.2024)

21.8.2023. *Saudi Arabia: Mass Killings of Migrants at Yemen Border.*
<https://www.hrw.org/news/2023/08/21/saudi-arabia-mass-killings-migrants-yemen-border> (käyty 9.2.2023)

Human Rights Watch/ Stroehlein, Andrew 11.12.2023. *Water and War in Yemen.*
<https://www.hrw.org/the-day-in-human-rights/2023/12/11> (käyty 14.12.2023)

ISPI (Istituto per gli Studi di Politica Internazionale)/ Ardegmani 24.11.2023. *Yemen: Houthis' Militarized Islands are Stoplights in the Red Sea.*
<https://www.ispionline.it/en/publication/yemen-houthis-militarized-islands-are-stoplights-in-the-red-sea-154413> (käyty 18.12.2023)

Knights, Michael 12/2023. *An Heir and a Spare? How Yemen's "Southern Hezbollah" Could Change Iran's Deterrent Calculus.* The Washington Institute, Policy Notes No. 142.
<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/heir-and-spare-how-how-yemens-southern-hezbollah-could-change-irans-deterrent> (käyty 15.12.2023)

Knights, Michael & Nadimi, Farzin 28.9.2023. *Yemen's "Southern Hezbollah" Celebrates Coup Anniversary in Deadly Fashion.* The Washington Institute, PolicyWatch 3790.
https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/yemens-southern-hezbollah-celebrates-coup-anniversary-deadly-fashion#utm_term=Yemen (käyty 12.12.2023)

Maahanmuuttovirasto 23.6.2022. *Jemenin tilannekatsaus kesäkuussa 2022.* MIG-2216949.
<https://migri.fi/documents/5202425/5914056/Jemenin+tilannekatsaus+kes%C3%A4kuussa+2022.pdf/a5473197-8fef-0d1b-3c20-bf839167daea/Jemenin+tilannekatsaus+kes%C3%A4kuussa+2022.pdf?t=1657873544262>
(käyty 28.12.2023)

Middle East Institute/ Feierstein, Gerald M. 11.1.2024. *Houthis see domestic and regional benefit to continued Red Sea attacks.* <https://www.mei.edu/publications/houthis-see-domestic-and-regional-benefit-continued-red-sea-attacks> (käyty 9.2.2024)

OCHA (UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs)

4.10.2023. *Floods in Yemen: Impact, Humanitarian Response, and Ongoing Challenges.* <https://reports.unocha.org/en/country/yemen/card/4C8PObZqXF/>
(käyty 27.12.2023)

28.9.2023. *Yemen. Situation Report.* <https://reports.unocha.org/en/country/yemen>
(käyty 18.12.2023)

Rane (Risk Assistance Network)

23.1.2024. *Yemen: US, UK Conduct Second Round of Joint Airstrikes on Houthi Targets.*
<https://worldview.stratfor.com/situation-report/yemen-us-uk-conduct-second-round-joint-airstrikes-houthi-targets> (käyty 7.2.2024)

17.1.2024. *Yemen, US: Biden Administration Redesignates Houthis as Terrorist Organization.* <https://worldview.stratfor.com/situation-report/yemen-us-biden-administration-redesignates-houthis-terrorist-organization> (käyty 7.2.2024)

26.12.2023. *Yemen: Houthis and Yemeni Government Agree to Steps Toward Peace.*
<https://worldview.stratfor.com/situation-report/yemen-houthis-and-yemeni-government-agree-steps-toward-peace> (käyty 28.12.2023)

12.12.2023. *Yemen: Houthi Missile Strikes Norwegian-Flagged Tanker.*
<https://worldview.stratfor.com/situation-report/yemen-houthi-missile-strikes-norwegian-flagged-tanker> (käyty 14.12.2023)

30.11.2023. *Houthi Maritime Attacks Risk Bringing the Gaza War to Yemen.* https://worldview.stratfor.com/article/houthi-maritime-attacks-risk-bringing-gaza-war-yemen?id=743c2bc617&e=cf67cf54f0&uuid=4f8bdafb-9573-4f44-8d56-e4158175c2a2&mc_cid=4636a94e33 (käyty 14.12.2023)

Reuters/ El Yaakoubi, Aziz 11.1.2024. *Yemen's Houthis say Red Sea attacks do not threaten peace with Riyadh.* <https://www.reuters.com/world/middle-east/yemens-houthis-say-un-resolution-navigation-red-sea-is-political-game-2024-01-11/> (käyty 12.1.2024)

Reuters/ Hafezi, Parisa & Hayley, Andrew 26.1.2024. *Exclusive: China presses Iran to rein in Houthi attacks in Red Sea, sources say.* <https://www.reuters.com/world/middle-east/china-presses-iran-rein-houthi-attacks-red-sea-sources-say-2024-01-26/> (käyty 7.2.2024)

Salisbury. Peter 20.12.2017. *Yemen: National Chaos, Local Order.* <https://www.chathamhouse.org/2017/12/yemen-national-chaos-local-order> (käyty 29.12.2023)

Trevithick, Joseph 10.3.2021. *Construction of a Large Runway Suddenly Appears on Highly Strategic Island in the Red Sea.* <https://www.thedrive.com/the-war-zone/39686/construction-of-a-large-runway-suddenly-appears-on-highly-strategic-island-in-the-red-sea> (käyty 9.2.2024)

United Nations High Commissioner for Human Rights 22.9.2023. *Implementation of technical assistance provided to the National Commission of Inquiry to investigate allegations of violations and abuses committed by all parties to the conflict in Yemen. Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights. A/HRC/54/74.* <https://undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=A%2FHRC%2F54%2F74&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested=False> (käyty 10.1.2024)

UNSC (United Nations Security Council)

10.1.2024. *Adopting Resolution 2722 (2024) Security Council Demands Houthis Immediately Stop Attacks on Merchant, Commercial Vessels in Red Sea.* SC/15561. <https://press.un.org/en/2024/sc15561.doc.htm> (käyty 11.1.2023)

2.11.2023. *Letter dated 2 November 2023 from the Panel of Experts on Yemen addressed to the President of the Security Council.* S/2023/833. <https://www.ecoi.net/en/file/local/2101909/N2326991.pdf> (käyty 9.2.2024)

14.4.2015. *Resolution 2216 (2015).* S/RES/2216. [https://www.undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=S%2FRES%2F2216%2520\(2015\)&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested=False](https://www.undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=S%2FRES%2F2216%2520(2015)&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested=False) (käyty 12.1.2024)

UNSG (United Nations Secretary-General) 20.9.2018. *Secretary-General's press conference on the occasion of the 73rd Session of the General Assembly.* <https://www.un.org/sg/en/content/sg/press-encounter/2018-09-20/secretary-generals-press-conference-occasion-73rd-session> (käyty 11.1.2024)

USDOS (U.S. Department of State) 12.4.2022. *Yemen 2021 Human Rights Report.* https://ye.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/275/313615_YEMEN-2021-HUMAN-RIGHTS-REPORT-1.pdf (käyty 22.12.2023)

The Washington Institute/ Solomon, Jay 15.1.2024. *Iran's Revolutionary Guard Deployed in Yemen.* <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/irans-revolutionary-guard-deployed-yemen> (käyty 2.2.2024)

WFP (World Food programme) (päiväämätön). *Yemen emergency*.
<https://www.wfp.org/emergencies/yemen-emergency> (käyty 11.1.2024)